

Opfok, een zaak van opfokker én leghennenhouder

Als leghennenhouder wil je dat de overgang van de opfokstal naar de legstal zo vlot mogelijk verloopt. Je bereidt je dan ook goed voor. Een bezoek aan de opfokker kan hier zeker bij helpen. Maar wat kun je vragen aan de opfokker? En wat kun je met deze informatie op je eigen bedrijf doen? Hoe begeleid je optimaal een opfokken naar leggen?

Ruwvoer in de opfok draagt bij aan darmgezondheid en biedt de hennen afleiding. De 9-weekse hennen op deze foto hadden onbeperkt ruwvoer tot hun beschikking en aten ca. 2 gram ruwvoer per dier per dag.

Kijken bij de opfok

De overgang van een opfokstal naar een nieuwe legstal is voor een jonge hen heel ingrijpend en kan stress veroorzaken. Het is belangrijk dat de jonge kippen zich snel thuis voelen in hun nieuwe stal. Ook voor de pluimveehouder is dit een spannend moment. Een optimale opvang van een opfokken in goede conditie vormt mede de basis voor een rendabele ronde.

Voor de pluimveehouder is een goede voorbereiding van belang. Deze voorbereiding start niet enkele dagen voor de hennen aankomen. Eigenlijk begint de voorbereiding al voor de opfok: je bespreekt met de opfokorganisatie wat je wensen zijn voor huisvestingstype, het al dan niet aanbieden van ruwvoer en preventieve entingen. Als pluimveehouder kun je het beste twee of drie keer bij de opfokker langsgaan. Hij heeft de hennen immers grootgebracht en weet het beste hoe je het specifieke koppel kan opvangen. Ook kom je te weten of er tijdens de opfok problemen zijn geweest waar je in de legronde rekening mee moet houden en kun je de kippen zelf bekijken. Het is goed je te realiseren dat een opfokken nog geen leggen is. Tijdens de opfok maakt de hen zowel de periode van baby, peuter, kleuter en puber door. Bij elke fase horen andere aandachtspunten qua verzorging en wisselt ook het beeld van het koppel. Ook ondergaat de opfokken een intensief vaccinatieschema. Vanwege entreacties en stress is de hen dus niet altijd even fit. Dat betekent niet dat er iets niet goed is met de hen, maar houd hier rekening mee in je beoordeling.

→ Ambitie

De ambitie van de sector biologisch pluimvee is dat in 2015 biologische ei- en vleesproducten tot de top van duurzame producten behoren. Alle biologische kippen lopen buiten, zitten goed in de veren en de uitloop geldt als het visitekaartje. De afzet van biologische eieren in Nederland is verdubbeld, de uitgelegde hennen worden minimaal voor de helft biologisch verwaard en de biologische vleeskuikensector is in omvang verdubbeld. Bedrijven zijn economisch duurzaam en grondstoffen zijn van regionale herkomst. De kwaliteit van pluimveemest is verbeterd. Het stofprobleem is verminderd.

Lopend onderzoek

- Korte omloop hout in uitloop (VL)
- Optimale N/P verhouding in mest (VL)
- Verantwoord gebruik uitloop (VL)
- ICOPP – EU-project rondom 100% biologisch voer voor varkens en pluimvee (NL)
- Healthy Hens – EU-project rondom diergezondheid en uitloopgebruik bij biologische leghennen (NL)
- Low Input Breeds – EU-project waarin gekeken wordt naar de geschiktheid van verschillende genotypen leghennen voor biologische en vrije uitloop bedrijven (NL)
- Bomen voor Buitenkippens (NL)
- BoerenKlimaat.nl – 16 boeren, waaronder 4 pluimveehouders, willen klimaat-neutraal worden (NL)
- Algen als onderdeel van een voer-mest kringloop op een pluimveebedrijf (NL)
- Bedrijfseigen fokkerij van leghennen (NL)

Biokennisberichten

Recent verschenen Biokennisberichten Pluimveevlees en eieren:

- Pluimveemest in de biologische kringloop (nr. 9)
- Stalboekje Pluimvee in de praktijk (nr. 10)
- Welzijn biologisch pluimvee (nr. 11)

Kijk op www.biokennis.nl voor alle reeds verschenen berichten. U kunt zich daar ook abonneren.

Verenpikken bij opfokhennen is heel subtiel. Bij deze hen zie je witte donsveertjes bij de staart; een teken dat de bruine dekveren zijn uitgetrokken.

Ideale tijdstip

Op welke leeftijd je de hennen bij de opfokker bezoekt, maakt in principe niet uit. Praktisch gezien zit een opfokker niet te wachten op bezoek tijdens de eerste 4 weken, het is een drukke periode en de hennen zijn erg klein. Het andere uiterste, een eerste bezoek op 16 weken, is vrij laat. Je krijgt dan weliswaar veel informatie, waarmee je het opvangen van de hennen kunt afstemmen op de omstandigheden in de opfok, maar je hebt nauwelijks tijd meer om iets aan te passen op je eigen bedrijf. Kijk dus bij voorkeur twee keer in de periode 4 tot 16 weken.

Aandachtspunten

Hieronder volgt een aantal zaken waar je op let, als je bij de opfokker kijkt of als de hennen op het bedrijf aankomen.

Voeder/water en lichaamsgewicht

Het is belangrijk om het voerschema, het voertype en de voeropname bij de overgang te laten aansluiten op de opfok.

De hennen komen nuchter aan op het legbedrijf. Zorg er voor dat er voldoende voer voor de dieren is. Reinig het watersysteem zeer goed en spoel het vlak voor ontvangst door. Zorg ervoor dat de hennen bij aankomst direct kunnen drinken. Vraag de opfokker ook naar andere maatregelen: welk ruwvoer is gebruikt, hoe en hoeveel is er aangeboden? Welk strooisel lag er in de stal?

Het lichaamsgewicht zegt iets over de conditie van de hen. Staar je echter niet blind op het normgewicht rond 17-18 weken. De laatste honderd gram lichaamsgewicht kan er in de laatste weken bijgekomen zijn en zeggen niets over de ontwikkeling van de hen tijdens de hele opfokperiode. Het is veel belangrijker dat je inzicht hebt in de historie van het koppel en dat het koppel op 17-18 weken redelijk uniform is, alert oogt en een goede voeropname heeft.

De eerste dagen na overplaatsen vallen hennen af. Ook nadat ze terug op hun oorspronkelijk gewicht zijn, is het belang-

rijk het lichaamsgewicht te volgen. Als er iets mis is met de hennen, zie je dit vaak ook aan een daling van het lichaamsgewicht. Realiseer dat de opfok niet ophoudt op 18 weken. De hen ontwikkelt zich door naar de legfase en bereikt pas rond 32 weken het volwassen lichaamsgewicht.

Verlichting

Na het lossen moeten de hennen voldoende tijd krijgen om aan de stal te wennen. De lichtsterkte kun je het beste aanpassen aan of iets hoger zetten dan het licht in de opfokstal. Vraag aan de opfokker welk lichtschema hij toegepast heeft en op welk tijdstip het licht aanging. Het is belangrijk dat de lichtsterkte en de daglengte niet minder zijn dan op het einde van de opfok. Op die manier kun je de hennen goed de legronde intrekken. Zorg voor een daglengte van 15 uur in de legperiode. Je hebt dan nog steeds een marge tot 16 uur voor stimulatie, indien nodig.

Klimaat

Vraag na welke temperatuur er op het einde van de opfok werd aangehouden. Probeer de hennen op te vangen bij 17/18°C. Je kunt het beste de luchtvochtigheid instellen op minimaal 45%. Maak de iets koudere vloer bij opzet comfortabeler door een dun laagje strooisel aan te brengen.

Gezondheid

Zorg dat je als leghennenhouder weet of en welke gezondheidsproblemen er speelden tijdens de opfok. Ook de hoogte van de uitval is van belang. Je kunt bij het rondgaan in de stal ook af en toe een hen oppakken om de conditie en ontwikkeling van de hen te beoordelen. Vraag na of de opfokhennen last hebben gehad van bloedluizen. Behandel de stal voor de aankomst van de hennen tegen bloedluizen.

Het is belangrijk dat je je als pluimveehouders bewust bent van de effecten die (extra) entingen bij opfokhennen teweeg brengen door verschillende vormen van stress. Vanuit veterinaire oogpunt zijn er verschillende verbeteringen mogelijk voor keuzes en uitvoering van vaccinaties. Dit

is vooral een zaak van de opfokorganisaties, maar meer kennis bij pluimveehouders kan bijdragen aan een actievere uitwisseling van gegevens.

Gedrag

Je kunt bij een bezoek aan de opfokker het koppel hennen zelf bekijken en er tussen lopen. Zijn de kippen rustig? Zijn ze eraan gewend dat er mensen in de stal lopen of reageren ze juist heel angstig en moet je hier als pluimveehouder rekening mee houden?

Op de grond horen donsveertjes te liggen. Liggen die er niet, dan kan er sprake zijn van pikkerij in het koppel. Vraag dit na bij de opfokker. Verenpikken bij opfokhennen is veel subtieler en minder duidelijk te herkennen dan bij leghennen. Als pluimveehouder kun je bij de opvang verschillende maatregelen nemen om pikkerij te voorkomen: niet te sterk licht in de stal, voldoende strooisel, graan strooien of van ruwvoer voorzien en voor voldoende afleiding zorgen.

Vraag ook of de hennen zich goed over het huisvestingssysteem verdelen. Na de opzet ga je de eerste weken 's avonds nog een keer rond in de stal om de hen-

nen die op de grond zitten, op het systeem te zetten. Zo voorkom je dat ze op een plaats in de stal zitten waar ze geen voeder en water vinden, voorkom je buitennesteieren (op de stelling zijn ze dichter bij de nesten) en verzamel je zoveel mogelijk mest op de stelling.

Checklist

Voeder/Water/Lichaamsgewicht

- Voerschema
- Voertype
- Voeropname
- Welk/Hoe/Hoeveel ruwvoer en strooigraan?
- Maagkiesel
- Welk strooisel?
- Lichaamsgewicht?
- Uniformiteit

Verlichting

- Lichtsterkte?
- Lichtschema?
- Wanneer start het lichtschema?

Klimaat

- Temperatuur op het einde van de opfokperiode?

Diergezondheid

- Gezondheidsproblemen?
- % uitval + oorzaken van de uitval?
- Zelf beoordelen van conditie en ontwikkeling van de hennen
- Bloedluis?

Gedrag

- Rustige hennen?
- Reactie op bezoeker in de stal?
- Liggen er donsveertjes?
- Zijn er andere signalen van verenpikken?
- Gebruiken ze het systeem goed?

Uitloop

- Is er een wintergarten?
- Vanaf welke leeftijd gaan ze naar buiten?
- Wat doet de opfokker bij slecht weer?
- Wat doet de opfokker bij entingen?
- Gebruiken ze de uitloop goed?
- Hoe ziet de inrichting van de uitloop er uit?

Jonge hennen verliezen regelmatig veertjes. Als ze de veertjes laten liggen, zoals op deze foto, is dat een goed teken. Als de hennen de veertjes opeten, is dat een teken dat er wat aan de hand is; een tekort in de voeding, stress of verveling.

Als de hennen in de opfok geleerd hebben om naar buiten te gaan, is het jammer om ze na aankomst op het legbedrijf lang binnen te houden. Dit levert onnodig stress op. Binnen een dag of vier of uiterlijk een week na aankomst kun je ze naar buiten laten gaan.

Naar buiten gaan

Toegang tot en gebruik van een buitenloop is voor biologische leghennen verplicht. Het is daarom belangrijk na te gaan hoe de opfokker hiermee omgaat. Is er bijvoorbeeld een wintergarten beschikbaar, vanaf

welke leeftijd mogen de opfokhennen naar buiten en wat doet de de opfokker bij 'slecht' weer en gedurende perioden dat de hennen kwetsbaarder zijn door entingen? Stem dit goed af!

Conclusie

Door een bezoek te brengen aan de opfokker krijg je als leghennenhouder heel wat nuttige informatie die je kunt gebruiken om een optimale overgang van de jonge hennen voor te bereiden. De checklist in dit bericht kun je als leidraad gebruiken bij je bezoek. Probeer je management af te stellen op het gedrag van de kip. Zo kun je ook arbeid besparen. Hiervan profiteer je tijdens de ronde.

Vlaanderen en Nederland werken in 2012 samen rond het verspreiden van onderzoeksresultaten voor de biologische landbouw. Dankzij financiering van de Vlaamse en Nederlandse Overheid is het mogelijk biokennisberichten te publiceren waarin zowel Nederlandse als Vlaamse onderzoeksresultaten aan bod komen. Doel is de Vlaamse en Nederlandse kennis beschikbaar te stellen voor pluimveehouders, onderzoekers en andere belanghebbenden in beide landen.

Het doel van Bioconnect is het verder ontwikkelen en versterken van de biologische landbouwsector door het initiëren en uitvoeren van onderzoeksprojecten. In Bioconnect werken ondernemers (van boer tot winkelvloer) samen met onderwijs- en onderzoeksinstellingen en adviesorganisaties. Dit leidt tot een vraaggestuurde aanpak die uniek is in Europa.

Het Ministerie van Economische Zaken is financier van de onderzoeksprojecten.

Wageningen UR (University & Research centre) en het Louis Bolk Instituut zijn de uitvoerders van het onderzoek.

Contact

Nederland

Jan-Paul Wagenaar, Louis Bolk Instituut
e-mail: j.wagenaar@louisbolk.nl
www.louisbolk.org

België

Ine Kempen, Proefbedrijf Pluimveehouderij vzw
e-mail: ine.kempen@proefbedrijf.provant.be
www.proefbedrijf.be

Fotografie: Louis Bolk Instituut

Eindredactie / Vormgeving / Productie
Wageningen UR, Communication Services
e-mail: info@biokennis.nl
telefoon: 0317 48 44 70
www.biokennis.nl

